

BÚCSÚ VIDA ISTVÁNTÓL

Réfi Attila

2020. november 3-án, egy hónappal 80. születésnapját követően, elhunyt Vida István történész, nyugalmazott egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia doktora.

A szomorú hír lesújtja a hozzá közel állókat, életútján végigtekintve ugyanakkor némi vigaszt nyújt, hogy gazdag és tartalmas, mindenekelőtt pedig becsületos és tisztességes pályafutás volt az övé.

Jelen sorok szerzője valamikor a 90-es évek elején, még mint érdeklődő gimnazista, a tévé képernyője előtt ülve, „találkozott” először későbbi mentorával. Az akkori TV2 népszerű műsorában, a Napzártában ugyanis többször megfordult Vida István is. Bár a beszélgetésekben mindig több meghívott is részt vett, emlékeimbe, különös módon, csak a szerény és halk szavú, ugyanakkor nagy tudású, már akkor is jellegzetesen ősz hajú történész alakja ivódott be. Noha, Pelikán József filmbeli szavaival élve, „akkor még nem sejtettem, hogy”, vagy talán, tudat alatt, mégis...

Jó évtized múltán, 2003 őszén, immár az Eötvös Loránd Tudományegyetem doktoranduszaként, egy nagyszabású OTKA-pályázat keretében ismertem meg végül személyesen is, miután a rám osztott kutatást az ő szakmai irányítása mellett kellett végeznem. Vida István ekkor, már pályája csúcsára érve, az Akadémia doktora, egyetemi tanár és az ELTE Politikaelméleti Tanszékének vezetője volt. Első találkozásunkkor, a titkárságára belépve, vidám hangulatú nyüzsgés fogadott, jó néhány demonstrátor és hallgató folytatott ugyanis élénk eszmecsere-t. A tanszékvezető nyitottságát a fiatalok irányában hamarosan magam is meg tapasztalhattam. Mosolyogva és barátságosan fogadott, és rövidesen úgy beszélgettünk, mintha már régóta ismernénk egymást. A továbbiakban is, noha akkortájt minden bizonyal nagyon elfoglalt volt, bármikor mehettem hozzá, mindenkor segítőkészen viszonyult hozzám. Engem és a többi fiatalt is mindig egyenrangú félként kezelt, és sohasem éreztettem senkivel tudás- és rangbéli fölényét.

Utóbb szorosabb és hosszabb együttműködés alakult ki köztünk, előbb egy 1956-os forráskiadvány elkészítése révén, majd a Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus nevű akadémiai kutatócsoport keretében.

Vida István (1940–2020)

Előbbiek kapcsán egyértelműen kiderült számomra, hogy kiváló érzéke volt ahhoz, hogy egy-egy projekthez olyan csapatot szervezzen, melynek tagjai között szakmailag és emberileg is megfelelő összhang van. Ennek köszönhetően kis létszámú kutatócsoportunk egyáltalán nem tűnt terhes kötelezettségekkel teli munkahelynek, sokkal inkább egy jó hangulatú, kis baráti társaságnak, amelynek tagjai közösen és örömmel munkálkodnak egy mindannyiuk számára fontos cél megvalósításán.

A pályafutásának utolsó szakaszához kötődő személyes emlékek után, életútjának egészét felidézve, mindenekelőtt elmondhatjuk, hogy azt jelentősen meghatározták csepeli gyökerei. Hiszen egy munkáscsalád elsőszülött gyermekeként itt látta meg a napvilágot 1940. október 3-án. Majd itt végezte általános iskolai, majd középiskolai tanulmányait is, utóbbit a Jedlik Ányos Gimnáziumban, ahol akkoriban kiváló tanári gárda működött, akik közül különösen Gyapay Gábor volt rá nagy hatással. Nehéz időben, a forradalom utáni megtorlás időszakában, 1958-ban került az Eötvös Loránd Tudományegyetem történelem–filozófia szakára. Az egyetemen tevékenyen részt vett a közösségi, akkori szóhasználattal mozgalmi életben, ennek azonban, sok kortársától eltérően, nem a karrierépítés volt a célja, hanem a másokért való cselekvés igényével áthatott, valódi tenni akarás a közösségért, ami később is jellemezte.

Szakdolgozatát Balogh Sándor irányítása mellett készítette. Közben, Elekes Lajos ajánlására, 1961-től a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének társadalmi ösztöndíjasa, majd a diploma-szerzés után, 1963-tól az Intézet munkatársa lett. A hazai történettudomány akkori fellegvárában inspiráló szellemi közegbe került. Különösen meghatározó volt számára, mint később mesélte, az intézeti „gyerekszoba”. Így hívták ugyanis azt a szobát, amelyben a frissen odakerült fiatalok kaptak helyet. A vele együtt „gyerekeskedők” közül Hegyi Klára, Barta Gábor, Nagy József Zsigmond, Stier Miklós, Szász Zoltán és Sipos Péter nevét érdemes kiemelni. Az idősebb kollégák közül pedig Orbán Sándor, Varga János és Lackó Miklós támogatták pályája kezdetén. Rajtuk kívül, bár elmondása szerint nem tartozott a kedvencei közé, de sokat köszönhetett az Intézet akkori igazgatóhelyettesének, Ránki Györgynek is. Az ő ösztönzésére kezdett foglalkozni a Független Kisgazdapárt történetével is, ami egyik meghatározó kutatási területe lett. 1972-ben kandidátusi címét is a Kisgazdapárt 1944–1947 közötti történetét feldolgozó disszertációjával szerezte meg. 1986-tól a Jelenkor-történeti Osztály, majd 1990-től a Jelenkor-történeti Csoport vezetője volt egészen 2000-ig.

Ekkor, személyes okokból, elhagyta imádott Intézetét, és az akkoriban az ELTE BTK-n működő Politikaelméleti Tanszék vezetését vette át. Mindez persze nem előzmények nélkül ment végbe, hiszen az ELTE-n, igaz, az Állam- és Jogtudományi Karon, ekkor félállásban már hosszabb ideje folytatott oktatói tevékenységet is. Történeti kutató- és szervező-

munkája mellett ugyanis gyakorlatilag a kezdetektől részt vett a magyarországi politológusképzés megalapozásában is, miután Bihari Mihály hívására, 1984-ben csatlakozott az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán akkor létrehozott tanszéki jogú politológia csoporthoz. Itt kezdetben adjunktusként, 1985-től pedig docensként oktatott.

2000-ben habilitált, 2003-ban pedig MTA doktori címet nyert. Ennek nyomán, még ugyanazon évben, egyetemi tanári kinevezésben részesült. Hamarosan vizsont, már 2005-ben, nyugdíjazták. Miután azonban a tétlenség a legkevésbé sem volt rá jellemző, hivatását pedig a hobbijának tekintette, 2005–2006-ban, a nyugdíj mellett, még félállásban tanított a BTK-n.

Szakmai hattyúdálát a már említett, 2007 és 2011 között működő MTA–ELTE Pártok, Pártrendszer, Parlamentarizmus Kutatócsoport jelentette, amelynek ő volt az ötletgazdája és a motorja. Ennek kényszerű megszűnése azonban gyakorlatilag véget vetett aktív történelmi munkásságának, és végleg nyugdíjba kényszerítette.

Pályafutásához kapcsolódóan feltétlenül ki kell emelnünk, hogy számos fontos szakmai és közéleti megbízatást is betöltött. Többek között éveken át volt az MTA közgyűlési képviselője, illetve az MTA Történettudományi Bizottságának a tagja, a Magyar–Orosz Történelmi Vegyesbizottság titkára, majd alelnöke, a Politikatudományi Társaság alelnöke, a Külügyi Társaság, valamint a MAB Szociológiai és Politikatudományok Bizottságának a tagja. 2003 és 2005 között, Kosáry Domokos és Vizi E. Szilveszter ajánlására, az MTA delegáltjaként, az állambiztonsági szervek iratainak átadását felügyelő, háromtagú bizottság egyik tagjaként működött. Végül szerkesztőbizottsági tagja volt a *Századok*, a *Történelmi Szemle* és a *Múltunk* című folyóiratoknak is.

Kutatási területe, a kiscsapat története mellett, főként Magyarország második világháború alatti és utáni nemzetközi kapcsolataira, az 1956-os forradalom időszakára és a 20. századi magyar politikai vezető réteg és a magyarországi pártok vizsgálatára terjedt ki. A nevéhez meghatározó monográfiákon túl, számos jelentős forráskiadás is fűződik.

Összességében elmondható, hogy nem kereste a gyors sikert és nagy elismerést hozó kutatási területeket, inkább elmélyedt az aprólékos munkát és nagyszabású forrásfeltárást igénylő témákban, ami nyilván összefüggött szerény habitusával. Ezzel együtt őszinte és egyenes ember volt, aki nem félt megmondani a véleményét akkor sem, ha abból kára származott. Mindezen, az érvényesülésre kevésbé alkalmas tulajdonságait gátálatlanabb és becsvágyóbb pályatársai persze gyakran ellene fordították. Ez azonban tartósan soha nem szegte kedvét. Derűs, életvidám ember maradt, és évei előrehaladtával is megőrizte fiatalos lelkületét, modern és nyitott gondolkodásmódját. Így otthonosan mozgott az internet és a közösségi oldalak világában, de lelkesen etette a környékbeli macskákat

is, akik szabadon bejárhattak hozzájuk. A legfontosabb persze a családja volt számára, felesége, Györgyi, és imádott „lánykái”, Julcsi és Kata, akik mindvégig szerető háttérrel nyújtottak számára.

Életútján így végigtekintve, kevés hiányérzetünk lehet, szakmai sikerek és magánéleti boldogság szerencsére egyaránt megadatott számára. Szakmai szempontból egyedül a kisgazdapárt történetéről szóló nagydoktori értekezés könyvváltozatának meg nem valósulását fájlalhatjuk. Hiszen ehhez, mint évek óta mondogatta, már csak egy kis „bütykölés” hiányzott, és immár sajnos mindörökre hiányozni is fog, mint ahogy Te is, kedves Tanár Úr!

Isten Veled!